

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ

5/2019

гр.София, 21.01.2022 год.

Върховният касационен съд на Република България, Общо събрание на Гражданска и Търговска колегии, в съдебно заседание на 09 декември 2021 година в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГТК,
И.Ф. ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ на Гражданска колегия:
ЕМАНУЕЛА БАЛЕВСКА

ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ на Търговска колегия
ДАРИЯ ПРОДАНОВА

ПРЕДСЕДАТЕЛИ
на ОТДЕЛЕНИЯ:

ТОТКА КАЛЧЕВА
БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА
МАРИЯ ИВАНОВА
ЕМИЛИЯ ВАСИЛЕВА
ВАСИЛКА ИЛИЕВА

ЧЛЕНОВЕ:

1. СИМЕОН ЧАНАЧЕВ	13. АЛБЕНА БОНЕВА
2. ТАТЯНА ВЪРБАНОВА	14. БОНКА ДЕЧЕВА
3. МАРГАРИТА СОКОЛОВА	15. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА
4. ВЕСКА РАЙЧЕВА	16. ЖИВА ДЕКОВА
5. ПЛАМЕН СТОЕВ	17. МИМИ ФУРНАДЖИЕВА
6. ЕЛЕОНОРА ЧАНАЧЕВА	18. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА
7. ДИЯНА ЦЕНЕВА	19. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА
8. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА	20. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА
9. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА	21. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА
10. СНЕЖАНКА НИКОЛОВА	22. ЗОЯ АТАНАСОВА
11. МАРИО ПЪРВАНОВ	23. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ
12. ЕМИЛ ТОМОВ	24. ВЕСЕЛКА МАРЕВА

25. БОРИС ИЛИЕВ	43. ЕВГЕНИЙ СТАЙКОВ
26. БОНКА ЙОНКОВА	44. ЕРИК ВАСИЛЕВ
27. БОЯН ЦОНЕВ	45. ГЕНОВЕВА НИКОЛАЕВА
28. БОЯН БАЛЕВСКИ	46. ВАНЯ АТАНАСОВА
29. МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА	47. РОЗИНЕЛА ЯНЧЕВА
30. РОСИЦА БОЖИЛОВА	48. ЕМИЛИЯ ДОНКОВА
31. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ	49. ФИЛИП ВЛАДИМИРОВ
32. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ	50. ВАСИЛ ХРИСТАКИЕВ
33. ГЕНИКА МИХАЙЛОВА	51. ГАЛИНА ИВАНОВА
34. ДИМИТЪР ДИМИТРОВ	52. АНЖЕЛИНА ХРИСТОВА
35. ЛЮБКА АНДОНОВА	53. ДЕСИСЛАВА ДОБРЕВА
36. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА	54. ДЕСИСЛАВА ПОПКОЛЕВА
37. ГЕРГАНА НИКОВА	55. МАДЛЕНА ЖЕЛЕВА
38. ПЕТЯ ХОРОЗОВА	56. МИЛЕНА ДАСКАЛОВА
39. МАЙЯ РУСЕВА	57. ТАНЯ ОРЕШАРОВА
40. АННА БАЕВА	58. МАРИЯ ХРИСТОВА
41. ВЕРОНИКА НИКОЛОВА	59. ЛЮДМИЛА ЦОЛОВА
42. НИКОЛАЙ МАРКОВ	

при участието на секретаря Аврора Караджова
постави на разглеждане тълкувателно дело № 5 по описа за 2019 г.
на Общото събрание на Гражданска и Търговска колегии
докладвано от съдия ЛЮБКА АНДОНОВА и съдия ПЕТЯ ХОРОЗОВА

Делото е образувано с разпореждане на Председателя на Върховния касационен съд от 31.10.2019 г. на основание чл. 128, ал. 1 ЗСВ, вр. чл. 292 ГПК. С определение № 225 от 17.7.2019 г. по т.д. № 2625/2018 г. на ВКС, състав на Второ търговско отделение на ВКС на основание чл. 292 ГПК е спрял производството по делото и е предложил на Общото събрание на съдиите от Гражданска и Търговска колегия да постанови тълкувателно решение по следния въпрос, по който е констатирана противоречива съдебна практика на състави на ВКС, постановена по реда на чл. 290 ГПК, а именно:

При уговорено погасяване на главното задължение на отделни погасителни вноски с различни падежи, от кога тече шестмесечният срок по чл. 147, ал. 1 ЗЗД - от датата на падежа за всяка вноска или от

настъпване на изискуемостта на целия дълг, включително в хипотеза на предсрочна изискуемост?

Според едното становище, шестмесечният срок по чл. 147, ал. 1 ЗЗД тече от датата на падежа на всяка вноска и ако кредиторът бездейства и не предявява иск срещу главния длъжник в рамките на този срок, с изтичането му се прекратява задължението на поръчителя за плащане на тази вноска, т.е. преклудира се отговорността му за съответната част от главното задължение. Ако кредиторът не завежда иск срещу главния длъжник, но обяви на последния предсрочната изискуемост, срокът по чл. 147, ал. 1 ЗЗД тече от датата на достигане на това волеизявление до длъжника, но само по отношение на вноските с ненастъпили към тази дата падежи. По отношение на вноските с настъпили падежи към посочения момент, срокът по чл. 147, ал. 1 ЗЗД тече от съответната дата на падежа на всяка една от тях.

Според другото становище, с разпоредбата на чл. 147, ал. 1 ЗЗД се регламентира прекратяване на поръчителството, поради бездействие на кредитора по договора след крайния падеж на главното задължение, а не с оглед падежа на отделните вноски. Шестмесечният срок по чл. 147, ал. 1 ЗЗД тече от момента на настъпване на предсрочната изискуемост на дълга, без да се прави разграничение относно вноските с настъпил и ненастъпил падеж към момента на обявяване на предсрочната изискуемост.

Общото събрание на Гражданска и Търговска колегия на Върховния касационен съд намира за правилно второто становище.

Поръчителството разкрива белезите на акцесорен, обезпечителен, комутативен, безвъзмезден и формален договор, с който поръчителят се задължава към кредитора на едно трето лице /главен длъжник/ да отговаря с цялото си имущество за изпълнението на чуждото /главно/ задължение. Един договор за поръчителство обезпечава изпълнението на едно главно задължение. Отговорността на поръчителя е солидарна с тази на главния длъжник. При липса на уговорени по-леки условия или на поръчителстване за част от дълга, поръчителят дължи каквото, колкото и когато дължи главният длъжник. Отговорността на поръчителя обхваща всички последици от неизпълнението, вкл. лихви, неустойки и разноски. Договор за поръчителство може да бъде сключен за всякакъв вид главни задължения по едностранни, двустранни или многостранни сделки, а поръчител може да бъде както физическо, така и юридическо лице.

Поръчителството се прекратява, както при погасяване /прекратяване/ на главния дълг, така и с настъпване на останалите общи или специални основания за прекратяване отговорността на поръчителя. Разпоредбата на чл. 147, ал. 1 ЗЗД урежда едно от специалните основания за прекратяване на поръчителството *по право* - ако кредиторът не предяви иск срещу длъжника в шестмесечен срок от падежа на главното задължение. Според цитираната разпоредба, отговорността на поръчителя съществува в срок от 6 месеца от падежа на главното задължение /срокът

е краен и преклузивен, съгласно разясненията, дадени в т. 4-б от Тълкувателно решение № 4/2013 г. от 18.06.2014 г. по тълк. дело № 4/2013 г. на ОСГТК на ВКС/ и отпада, ако кредиторът в този период бездейства и не предявява иск срещу главния длъжник. Следователно бездействието на кредитора води до загуба на обезпечението. Разпоредбата защитава интересите на поръчителя, който е приел да отговаря лично, с цялото си имущество и по правило безвъзмездно за изпълнението на чуждо задължение, и същевременно санкционира кредитора, ако той не упражнява своевременно правата си по обезпечението. Преклудирването на отговорността на поръчителя при условията на чл. 147, ал. 1 ЗЗД представлява законово уредено изключение от акцесорния характер на поръчителството.

Поставеният за разрешаване пред ОСГТК на ВКС въпрос касае конкретна хипотеза на прекратяване на поръчителството по реда на чл. 147, ал. 1 ЗЗД – когато главният дълг е паричен и когато погасяването му става чрез плащането на отделни вноски с различни, предварително уговорени падежи, а отговорът му изхожда от естеството на паричния дълг, като единно и цялостно задължение.

Трайно установена е практиката на ВКС, че при разсрочването на едно парично задължение, което по естеството си е еднократно /плащане на цена, връщане на заем/, респ. при уговорката плащането да се извършва на вноски с различни падежи, не се касае за периодични плащания по смисъла на чл. 111, б. „в” ЗЗД. Приема се, че в този случай задължението се погасява на части, в интерес на длъжника и въз основа на изрично дадено съгласие от страна на кредитора, по аргумент от разпоредбата на чл. 66 ЗЗД.

При договорите с периодично или продължително действие, през всеки период от време и двете страни по правоотношението престират и за тях възникват относително самостоятелни задължения с отделни падежи, които имат общ правопораждащ факт, но не представляват части от едно цяло вземане. Обратното - при уговорка за разсрочване на части на едно по правило еднократно задължение, престира само длъжникът, след като вече кредиторът е изпълнил, а този факт сам по себе си не е достатъчен, за да определи изпълнението като периодично.

Поради това при постигнато съгласие плащането на дължимата сума да е разделено на погасителни вноски с падежи на определени дати, отделните вноски не стават автоматично сбор от отделни, периодично дължими плащания. Задължението продължава да бъде само едно и крайният срок за погасяването му е падежът на последната разсрочена вноска или моментът, в който е обявена предсрочната изискуемост. Поради липса на самостоятелно /извън това на главното задължение/ основание за плащане на отделните вноски, техният падеж е ирелевантен за приложението на чл. 147, ал. 1 ЗЗД.

В посочения смисъл е и граматическото тълкуване на разпоредбата, в която термините „падеж“, „главно задължение“, „иск“ се използват в

единствено число. От друга страна систематическото тълкуване на чл. 66 ЗЗД и чл. 147, ал. 1 ЗЗД е основание за извода, че както кредиторът не е длъжен да приеме частично изпълнение, така той не е длъжен да търси по исков ред изпълнението на всяка разсрочена вноска от задължението, за да запази правата си срещу поръчителя.

Обратната теза - че срокът по чл. 147, ал. 1 ЗЗД при разсрочено изпълнение на задължението започва да тече от падежа на всяка вноска, би противоречала на основните правила за отговорността на поръчителя, а именно: чл. 139, изр. 1 ЗЗД, чл. 140 ЗЗД и чл. 141, ал. 1 ЗЗД.

Ако срокът по чл. 147, ал. 1 ЗЗД се прилага за всяка разсрочена вноска поотделно, може да се стигне до ситуация, в която поръчителят ще отговаря при по-облекчени условия или в по-малък обем от главния длъжник, без това да е уговорено в договора за поръчителство. Ако се приеме, че шестмесечният срок за предявяване на иска против главния длъжник тече от падежа на всяка погасителна вноска и че кредиторът е длъжен, за да запази правата си срещу поръчителя, да води отделен иск срещу длъжника за всяка вноска, приложното поле на поръчителството като вид лично обезпечение би било неоснователно ограничено, а функциите му - обезсмислени. Възможно е при дългосрочни договори погасителният план да съдържа голям брой вноски, включително такива, дължими през шест или повече месеци. В този случай кредиторът би бил принуден да води поредица от икове срещу главния длъжник, чийто брой може да е равен на броя на погасителните вноски, за да запази правата си срещу поръчителя, което би натоварило страните с неоправдани разноски. Не на последно място, обезпеченият по реда на чл. 138 и сл. ЗЗД кредитор, който е предоставил на длъжника възможността да издължава престацията си на части и така се е отказал от едно свое предимство, гарантирано от закона, не бива да бъде поставян в по-неблагоприятно положение от кредитора, който не е разсрочил задължението на длъжника.

Предвид изложеното и доколкото разпоредбата на чл. 147, ал. 1 ЗЗД урежда изключение от акцесорния характер на договора за поръчителство, а и от правилото за солидарност в отношенията между поръчителя и главния длъжник, то същата не следва да се тълкува в посока към разширяване на това изключение. Посоченият в чл. 147, ал. 1 ЗЗД относително кратък срок на бездействие на кредитора, след изтичането на който поръчителството се прекратява по право, е обвързан от крайния момент, към който поръчителят е поел отговорност за главния дълг.

Следователно при уговорено погасяване на главното задължение на отделни погасителни вноски с различни падежи, шестмесечният срок по чл. 147, ал. 1 ЗЗД започва да тече от настъпване на изискуемостта на целия дълг, без значение, дали същата е предсрочно обявена.

По изложените съображения, Общото събрание на Гражданската и Търговската колегия на Върховния касационен съд

Р Е Ш И :

При уговорено погасяване на главното задължение на отделни погасителни вноски с различни падежи, шестмесечният срок по чл. 147, ал. 1 ЗЗД започва да тече от настъпване на изискуемостта на целия дълг, включително в хипотеза на предсрочна изискуемост.

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГТК,
И.Ф.ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ на Гражданска колегия:
ЕМАНУЕЛА БАЛЕВСКА

ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ на Търговска колегия:
ДАРИЯ ПРОДАНОВА

ПРЕДСЕДАТЕЛИ
на ОТДЕЛЕНИЯ:

ТОТКА КАЛЧЕВА.....

БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА.....

МАРИЯ ИВАНОВА.....

ЕМИЛИЯ ВАСИЛЕВА.....

ВАСИЛКА ИЛИЕВА.....

ЧЛЕНОВЕ:

1. СИМЕОН ЧАНАЧЕВ.....	10. СНЕЖАНКА НИКОЛОВА.....
2. ТАТЯНА ВЪРБАНОВА.....	11. МАРИО ПЪРВАНОВ.....
3. МАРГАРИТА СОКОЛОВА.....	12. ЕМИЛ ТОМОВ.....- О.М.
4. ВЕСКА РАЙЧЕВА- О.М.	13. АЛБЕНА БОНЕВА.- О.М.
5. ПЛАМЕН СТОЕВ.....	14. БОНКА ДЕЧЕВА.....- О.М.
6. ЕЛЕОНОРА ЧАНАЧЕВА.....	15. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА.....
7. ДИЯНА ЦЕНЕВА.....	16. ЖИВА ДЕКОВА.....
8. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА.....	17. МИМИ ФУРНАДЖИЕВА.....
9. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА.....	18. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА.....

19. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА.....
20. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА.....
21. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА.....
22. ЗОЯ АТАНАСОВА.....
23. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ.....
24. ВЕСЕЛКА МАРЕВА.....
25. БОРИС ИЛИЕВ.....
26. БОНКА ЙОНКОВА.....
27. БОЯН ЦОНЕВ.....- **О.М.**.....
28. БОЯН БАЛЕВСКИ.....
29. МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА.....
30. РОСИЦА БОЖИЛОВА.....
31. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ....- **О.М.**.....
32. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ....- **О.М.**.....
33. ГЕНИКА МИХАЙЛОВА.....
34. ДИМИТЪР ДИМИТРОВ.....
35. ЛЮБКА АНДОНОВА.....
36. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА.....
37. ГЕРГАНА НИКОВА.....
38. ПЕТЯ ХОРОЗОВА.....
39. МАЙЯ РУСЕВА.....
40. АННА БАЕВА.....
41. ВЕРОНИКА НИКОЛОВА.....
42. НИКОЛАЙ МАРКОВ.....- **О.М.**.....
43. ЕВГЕНИЙ СТАЙКОВ.....
44. ЕРИК ВАСИЛЕВ.....
45. ГЕНОВЕВА НИКОЛАЕВА..- **О.М.**.....
46. ВАНЯ АТАНАСОВА..... - **О.М.**.....
47. РОЗИНЕЛА ЯНЧЕВА.....
48. ЕМИЛИЯ ДОНКОВА.....
49. ФИЛИП ВЛАДИМИРОВ.....
50. ВАСИЛ ХРИСТАКИЕВ.....- **О.М.**.....
51. ГАЛИНА ИВАНОВА.....- **О.М.**.....
52. АНЖЕЛИНА ХРИСТОВА...- **О.М.**.....
53. ДЕСИСЛАВА ДОБРЕВА....- **О.М.**.....
54. ДЕСИСЛАВА ПОПКОЛЕВА.....
55. МАДЛЕНА ЖЕЛЕВА.....- **О.М.**.....
56. МИЛЕНА ДАСКАЛОВА.....
57. ТАНЯ ОРЕШАРОВА.....- **О.М.**.....
58. МАРИЯ ХРИСТОВА.....
59. ЛЮДМИЛА ЦОЛОВА.....

ОСОБЕНО МНЕНИЕ
по
тълкувателното решение по
тълк. дело № 5/2019 г. на ОСГТК на ВКС

С тълкувателното решение следваше да се даде следният отговор на поставения въпрос:

При уговорено погасяване на главното задължение на отделни погасителни вноски с различни падежи, шестмесечният срок по чл. 147, ал. 1 ЗЗД тече от датата на падежа на всяка отделна вноска, включително в хипотеза на предсрочна изискуемост – относно вноските с вече настъпил падеж, а по отношение на вноските с ненастъпил падеж – от обявяване на предсрочната изискуемост.

Съображенията за това са следните:

Когато е уговорено, че обезпеченото с поръчителство задължение към кредитора (главното задължение по смисъла на чл. 147, ал. 1 ЗЗД) ще се погасява на отделни погасителни вноски с различни, последователни падежи, то несъмнено погасяването на всяка една от тези вноски, чрез който и да е погасителен способ, води до погасяване на съответната част от главното задължение. Когато дадена вноска не бъде погасена (чрез плащане или по друг начин) на съответния падеж (срок, дата), от този момент тя става изискуема (чл. 84, ал. 1 ЗЗД) и кредиторът успешно може да проведе иск срещу главния длъжник за плащането на същата вноска. Предназначението на преклузията по чл. 147, ал. 1 ЗЗД е да санкционира именно бездействието на кредитора, който сам не се грижи за интереса си и след настъпването на изискуемостта на вземането си не предявява иск срещу главния длъжник, поради което след изтичането на установения от законодателя шестмесечен срок поръчителството се прекратява (т. 4б от ТР № 4/18.06.2014 г. на ОСГТК на ВКС) и главният дълг остава без това обезпечение. Същото бездействие на кредитора, който не предявява иск срещу длъжника си, санкционира и институтът на погасителната давност – чл. 116, б. „б“ ЗЗД. В съдебната практика никога не е имало съмнение, че при уговорено погасяване на задължението на отделни погасителни вноски с различни падежи, съгласно императивната норма на чл. 114, ал. 1 ЗЗД давностният срок започва да тече от датата на настъпването на изискуемостта (падежа) на всяка отделна погасителна вноска, а не едва от падежа на последната вноска, т.е. – за всяка погасителна вноска тече самостоятелна давност. След като функцията на погасителната давност и на преклузията по чл. 147, ал. 1 ЗЗД е да санкционират едно и също бездействие на длъжника, няма причина да

се приема, че те текат от различен момент. Разликата във вида и продължителността на срока по чл. 147, ал. 1 ЗЗД – преклузивен и значително по-кратък в сравнение с давностния срок, произтича от това, че поръчителят отговаря и то солидарно с главния длъжник за изпълнението на чуждо задължение; с настъпването на тази преклузия кредиторът губи единствено обезпечението – поръчителството, но вземането му срещу главния длъжник не се погасява.

От изложеното ясно следва, че ако кредиторът бездейства и не предявява иск срещу главния длъжник в рамките на шестмесечният преклузивен срок по чл. 147, ал. 1 ЗЗД, считано от падежа на всяка отделна погасителна вноска, то с изтичането му се прекратява задължението на поръчителя за плащането на същата вноска, т.е. – преклудира се отговорността му за съответната изискуема част от главното задължение. При това положение е очевидно, че не е необходимо да настъпи падежът и на последната погасителна вноска, респ. – не е необходимо целият дълг да е станал изискуем, за да започне да тече шестмесечният преклузивен срок по чл. 147, ал. 1 от ЗЗД по отношение на предходните вноски, чиито падежи вече са настъпили.

Горните изводи не се променят и ако е уговорено, че целият дълг става предсрочно изискуем при настъпването на определени обстоятелства, които поначало се свързват именно с изискуемостта на отделните погасителни вноски (неплащане на определен брой вноски на съответните падежи, забава над определен срок на плащането на една или повече вноски и пр.). Съгласно приетото в т. 18 от ТР № 4/18.06.2014 г. на ОСГТК на ВКС, предсрочната изискуемост представлява изменение на договора, което за разлика от общия принцип в чл. 20а, ал. 2 от ЗЗД, настъпва с волеизявление само на едната от страните и при наличието на две предпоставки: обективният факт на неплащането (или друго уговорено обстоятелство) и упражненото от кредитора право да обяви целия дълг за предсрочно изискуем чрез волеизявление, което трябва да достигне до длъжника. С достигането на това волеизявление на кредитора до главния длъжник и ако обективно са настъпили уговорените обстоятелства за предсрочната изискуемост, изискуеми стават и вноските, чиито падежи все още не са настъпили (в този смисъл е и приетото в ТР № 8/02.04.2019 г. на ОСГТК на ВКС). Ако кредиторът не се грижи за интересите си и бездейства – нито води иск срещу главния длъжник за вноските с вече настъпили падежи, нито обявява на последния предсрочна изискуемост на вноските с ненастъпили падежи, положението не се променя и шестмесечният преклузивен срок по чл. 147, ал. 1 ЗЗД тече за всяка отделна вноска от съответната дата на настъпването на падежа ѝ. Ако кредиторът не завежда иск срещу главния длъжник, но обяви на последния предсрочната изискуемост, шестмесечният преклузивен срок по чл. 147, ал. 1 от ЗЗД ще тече от датата на достигането на това волеизявление до длъжника, но само по отношение на вноските с

ненастъпили падежи към тази дата; по отношение на вноските с настъпили падежи към същата дата положението отново остава непроменено и за тях срокът тече от съответната дата на падежа на всяка една от тях.

съдия Боян Цонев
съдия Албена Бонева
съдия Бонка Дечева
съдия Таня Орешарова
съдия Емил Томов
съдия Ваня Атанасова
съдия Геновева Николаева
съдия Веска Райчева
съдия Драгомир Драгнев
съдия Владимир Йорданов
съдия Николай Марков
съдия Десислава Добрева
съдия Мадлена Желева
съдия Васил Христатиев
съдия Анжелина Христова
съдия Галина Иванова